

תמצית הפרשה

חומש שמות

הקדמה לחומש שמות

לאחר שבחומש בראשית לימדה התורה את סדר קורות העולם מזמן בריאתו עד ירידת יעקב וצאצאיו למצרים, ותואר סדר השתלשלות הדורות מאדם ועד נח, ומנח ועד אברהם, כאשר התורה מתארת רק מאורעות שיש בהם לימוד עבורנו לדורות, ואח"כ התורה מאריכה לבאר קורות האבות הקדושים וזרעם, כאשר חומש בראשית מסתיים בברכות יעקב לפניו לפני מותו, ובפטירת יוסף (בשנת 2309 לבריאת העולם).

בחומש שמות התורה מלמדת על שעבוד מצרים, ויציאת בני ישראל משם בידו החזקה של הקב"ה ובאותות ובמופתים, 102 מכות במצרים ובניסים גדולים בקריעת ים סוף שם טבעו המצרים, כאשר בני ישראל הלכו ממצרים להר סיני שם שהו במשך קרוב לשנה בה קיבלו את התורה ואת שני לוחות הברית (הראשונות והשניות), ושם בנו את המשכן בו ישרה ד' את שכינתו בתוך עם ישראל, והתורה מאריכה לתאר את המשכן וכליו בפרשות תרומה – פקודי. בחומש ויקרא מלמדת התורה על בנית המשכן ותחילת העבודה בו, ובחומש במדבר מלמדת התורה על הליכתם של בני ישראל מהר סיני לכיוון ארץ ישראל, הארץ הטובה אותה הבטיח ד' לאברהם יצחק ויעקב, (מהלך זה היה אמור לקחת 11 יום בלבד, ובגלל חטא העגל וחטא המרגלים הוא לקח 40 שנה), ובחומש דברים מביאה התורה את הדברים והמצוות שלימד משה רבינו את בני ישראל בערבות מואב מעט לפני מיתתו וכניסתם לארץ ישראל.

וכתב הרמב"ן (בהקדמה לחומש שמות) וז"ל 'השלים הכתוב ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחידוש העולם ויצירת כל נוצר, ובמקרי האבות שהם כענין יצירה לזרעם, מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז ולהודיע כל עתיד לבא להם, ואחרי שהשלים היצירה התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם, ונתייחד ספר 'ואלה שמות' בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש, ובגאולה ממנו, ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם אע"פ שכבר נכתב זה, בעבור כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות, כי מאז הוחל. והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו, וכשיצאו ממצרים אע"פ שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלות אבותם, שהיה סוד אלוה עלי אהליהם והם הם המרכבה, ואז נחשבו גאולים ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד'. עכ"ל.

תמצית הפרשה

פרשת שמות

בפרשת שמות התורה מלמדת על שעבוד עם ישראל במצרים במשך זמן רב, כאשר לאחר מות יוסף ואחיו וכל אותו דור, והיינו ממימתת לוי שהאריך ימים יותר משאר השבטים ונפטר אחרון קט"ז שנה לפני יציאת מצרים, ורק לאחר מותו החל השעבוד. בני ישראל היו במצרים ס"ה 210 שנה לפי החשבון הבא, נאמר לאברהם בברית בין הבתרים "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה", יעקב נולד כשהיה יצחק בן 60, ויעקב ירד למצרים כשהיה בן 130, נמצא שנשתיירו 210 שנים, ונמצא שהארבע מאות שנה כוללים כל זמן שהיו בארץ לא להם, שבחלק מהזמן יהיה להם גם עבדות ועינוי, ומשממת לוי עד יציאת מצרים היה 115 שנה, אמנם יתכן שהתחילו להשתעבד בהם אח"כ, אבל אין השעבוד פחות מפ"ז שנה, שהרי מרים נקראה על שם שמיררו חייהם בעבודה קשה. סדר עולם.

כשראו המצרים שבני ישראל מתרבים מאד ושומרים על יחודם ולא מתערבים עם המצרים, החליטו המצרים להעביד אותם בפרך וגזרו להמית את כל הבנים הנולדים, באותו זמן של גזירת הריגת הזכרים נולד מושיעם של ישראל משה רבינו, והוא ניצל ממייתה באורח ניסי כאשר הוא גדל דווקא אצל פרעה, וכאשר היה משה בן שמונים הקב"ה התגלה אליו ובישר לו שהוא ישלח אותו להוציא את ישראל ממצרים.

שעבוד בני ישראל במצרים - בני ישראל שירדו למצרים בשבעים נפש התרבו מאד, המצרים חששו מהם והעבידו אותם בפרך, אולם בני ישראל הוסיפו להתרבות, ופרעה אמר למיילדות העבריות שיהרגו את הבנים בלידתם, המיילדות לא עשו זאת וטענו שהנשים יולדות לפני שהן באות, וקיבלו בשכרם בתים. לאחר מכן גזר פרעה להשליך את הזכרים ליאור.

לידת משה - לעמרם ויוכבד נולד בן, ולאחר שהחביאוהו ג' חודשים שמו אותו בתיבה בשפת היאור, בת פרעה מצאה אותו ולקחה אותו לבית פרעה, הילד לא רצה לינוק מן המצריות, ומרים אחותו הציעה שאימה תניק אותו. בת פרעה קראה את שמו משה.

משה בבית פרעה ובמדין - משה גדל בבית פרעה, וכשיצא אל אחיו ראה בסבלותם, והרג מצרי שהכה יהודי, בשומעו שנודע הדבר ופרעה רוצה להורגו, הוא ברח למדין, שם עזר לבנות יתרו לדלות מים ולהשקות הצאן כנגד הרועים שגירשום, ונשא את צפורה בת יתרו, ולבנם קרא משה גרשום.

בני ישראל נאנחו מן העבודה, והקב"ה שמע את נאקתם, וזכר ברית אבות.

שליחת משה לגאולת ישראל - הקב"ה נגלה למשה בהר סיני בלבת אש מתוך הסנה, ובישר לו על גאולת ישראל ממצרים לארץ כנען שהיא ארץ זבת חלב ודבש, ואמר לו שהוא יהיה השליח לגואלם, ושיספר לזקני ישראל על הגאולה, ושיבקשו מפרעה לצאת ג' ימים למדבר כדי לזבוח לד', ופרעה לא יתן להם לצאת ויקבל מכות ואח"כ ישלחם, ויצאו ממצרים עם ממון רב. הקב"ה נתן למשה את על שליחותו ואמר לו שיאמר לישראל "אהיה שלחני אליכם" ונתן לו ג' מופתים (המטה שנהפך לנחש, היד שנעשתה מצורעת, והמים שנהפכו לדם) כדי שיאמינו לו. משה אמר שהוא כבד פה, והקב"ה אמר לו שהוא יהיה עם פיו, משה ביקש מהקב"ה שישלח מישהו אחר, הקב"ה כעס ואמר שאהרן ידבר בשבילו, משה חזר למצרים, הקב"ה אמר לו שהוא יחזק את לב פרעה, בדרך למצרים ד' רצה להמית את משה וכשצפורה מלה את בנה הניחו, משה סיפר לזקנים על הגאולה ועשה את האותות והעם האמינו.

סירוב פרעה והכבדת העבודה - משה ביקש מפרעה לצאת לג' ימים לזבוח במדבר, פרעה סירב והכביד את העבודה בכך שיביאו בעצמם את התבן, השוטרים טענו למשה ואהרן שהם גרמו להכבדת העבודה, משה אמר זאת לקב"ה, הקב"ה ענה לו שהוא יראה שפרעה יגרשם ממצרים ביד חזקה.

תמצית הפרשה

פרשת וארא

לאחר תקופה ארוכה של שעבוד עם ישראל במצרים (בין 87 ל-115 כמבואר בהקדמה לפרשת שמות), ובסיום פרשת שמות מוזכר אף שפרעה הכביד את השעבוד, מתחיל כעת תהליך הגאולה, אשר אינו יציאה סתמית ממצרים, אלא הוא היה משולב בתהליך של אותות ומופתים ושל עונשים למצרים, שהם עשרת המכות שניתנו למצרים, שלקחו שנה, כאשר בכל מכה משה מזוהר את פרעה ממנה לפני בואה, ובמכות ראו את יד ד' שהוא כל יכול ואיך הוא מעניש את המצרים על מה שעשו לישראל, ובני ישראל לא סובלים מן המכות.

ואיתא בתנא דבי אליהו (פרק ז') שכל המכות שקיבלו המצרים היו מידה כנגד מידה (כמפורט שם), לפי שאין רע יוצא מידי הקב"ה, אלא הרע מגיע ממעשיהם המקולקלים של בני אדם, ומצרים באותה שעה היו שטופים בדרכים מכוערים ודברים שאינם ראויים וחשודים בכשפים ובזימה ובמעשים רעים, לפיכך באה להן תקלה על ידיהם של ישראל, והקב"ה מבקש לעשות קורת רוח לשמו הגדול בהם.

בשורת הגאולה - הקב"ה אמר למשה שהוא נגלה לאבות והבטיח לתת להם את כנען, וכי הוא שמע את צעקת בני ישראל מפני השעבוד, ולכן יאמר לפני ישראל שד' יוציא אותם ממצרים, ויצילם מהעבודה, ויגאלם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים, ויקח אותם לו לעם ויביא אותם לארץ ישראל ויתן להם אותה. בני ישראל לא שמעו אל משה מרוב העבודה.

הכתוב מונה את בני ראובן שמעון ולוי, ואת צאצאי לוי כולל אהרן ומשה שנצטוו לדבר אל פרעה להוציא את ישראל ממצרים. **הזהרת פרעה** - הקב"ה אמר למשה שילך לפרעה ויאמר לו שישלח את בני ישראל, והקב"ה יקשה את ליבו ויוציא את בני ישראל באותות ובמופתים ובשפטים גדולים, ואם פרעה יבקש מופת שישליכו את המטה ויהיה לתנין, משה עשה כך ופרעה קרא לחרטומים שעשו כך אף הם, ומטה אהרן בלע את מטותם, ופרעה חיזק את ליבו כדבר ד' וסירב לשחרר את ישראל.

מכת דם - פרעה מיאן לשלח את ישראל, משה הזהיר אותו ממכת דם, אהרן הכה את היאור במטה וכל המים במצרים נהפכו לדם, הדגים מתו והיאור הבאיש ולא היה מים לשתות, החרטומים הפכו גם הם מים לדם, פרעה לא הסכים לשלח את ישראל.

מכת צפרדע - משה הזהיר את פרעה שיגיעו כמויות גדולות של צפרדעים והם יכנסו לכל מקום, אהרן נטה את ידו על מימי מצרים והצפרדעים עלו על כל מצרים, החרטומים עשו אף הם צפרדעים, פרעה ביקש שיבקשו מהקב"ה שיסיר את הצפרדעים מחר והוא ישלח את העם לזבוח לד', וכך עשה משה, והצפרדים מתו והארץ הבאישה. אך פרעה הכביד את ליבו וממאן לשלחם.

מכת כינים - אהרן הכה את עפר הארץ במטהו וכל העפר היה כינים שעלו על האנשים ועל הבהמות, החרטומים לא הצליחו לעשות כינים והודו שזה אצבע אלוקים, פרעה הקשה ליבו ומיאן לשלח את ישראל.

מכת ערוב - משה הזהיר את פרעה שד' יביא למצרים תערובת של חיות רעות, אך החיות לא יגיעו לארץ גושן שם גרים עם ישראל. הקב"ה שלח למצרים חיות רעות שהשחיתו את הארץ. פרעה הציע שיזבחו במצרים משה מסרב ואומר שיזבחו במדבר, פרעה הסכים והערוב סר, פרעה הכביד את ליבו ולא הסכים לשלחם.

מכת דבר - משה התרה בפרעה שאם לא ישלח יהיה דבר בכל בעלי החיים של המצרים, ואכן כל מקנה מצרים מת וממקנה ישראל לא מתו כלל, פרעה הכביד את ליבו.

מכת שחין - משה זרק פיה כבשן והאבק נהיה לשחין פורח אבעבועות על כל המצרים והבהמות, הקב"ה חיזק את לב פרעה ולא הסכים לשלח את ישראל.

מכת ברד - משה אמר לפרעה שהפעם ידע כי אין כד' בכל הארץ, ע"י שירד ברד כבד שלא היה כמותו במצרים, וכל האנשים והבהמות שלא יכנסו הביתה ימותו. משה נטה את מטהו על השמים וירד ברד כבד שאש מתלקחת בתוכו, והברד שבר את כל העצים והעשבים מלבד החיטה והכוסמת שהיו רכים, ובארץ גושן לא ירד ברד. פרעה ביקש ממשה שיתפלל להסרת המכה והוא ישלח אותם, משה התפלל והברד פסק, פרעה הכביד ליבו ולא שילח את ישראל.

תמצית הפרשה

הפטרה - ג' נבואות שנתנבא יחזקאל: א' כאשר הקב"ה יקבץ את ישראל מכל העמים לארץ ישראל, הם ישבו בארץ בבטחה, ויראו את העונש שד' יתן לכל אלו שהרעו להם. ב' המצרים שלא עזרו לעם ישראל תבוא עליהם מלחמה והם ימותו בחרב ויתפזרו בארצות אחרות, ומצרים תהיה שוממה במשך ארבעים שנה, ואח"כ הם יחזרו למצרים אך לא יהיו עוד ממלכה חזקה אלא שפלה, וישראל לא יבטחו בהם יותר. ג' חיל בבל שעבד עבודה גדולה לכבוש את צור יקבלו בשכרם את מצרים, ואח"כ הקב"ה יצמיח קרן ישועה לישראל.

תמצית הפרשה

פרשת בא

פרשה בא היא הפרשה שבה מתוארת יציאת עם ישראל ממצרים, בשנת 2448 לבריאת העולם (רש"י ע"ז ט.), 430 שנה אחרי ברית בין הבתרים בה נאמר "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנוכי ואחרי כן יצאו הרכוש גדול", יציאת מצרים היתה 400 שנה אחרי שיצחק נולד (מפני שגם ישיבתם בשאר המקומות נחשבת גירות), 210 שנים אחרי שיעקב ובניו ירדו למצרים, 115 שנים אחרי מיתת לוי (שמת אחרון מהשבטים) שאחריה התחיל השעבוד.

בר"ח ניסן, עוד לפני מכת בכורות, נצטוו ישראל על מצוות הפסח, במצרים ולדורות, כאשר בזה מתחיל החלק שבתורה שבו נותן הקב"ה לישראל את המצוות, בחצות של ליל ט"ו ניסן היתה מכת בכורות, ואז המצרים זירזו את עם ישראל לצאת, ועם ישראל יצאו ממצרים בבוקר, והקב"ה ציווה את בני ישראל על כמה מצוות זכר ליציאת מצרים.

כל הפרשות מכאן ועד פרשת קרח מתארות את יציאת מצרים (ט"ו ניסן) וקבלת התורה (ו' סיון) וחטא העגל (י"ז תמוז) שהיו באותה שנה, ובשנה אח"כ ביום הכיפורים ירד משה מן ההר בפעם השלישית והקב"ה סלח לישראל על חטא העגל וציווה על בניית המשכן שבנייתו הסתיימה והעבודה בו החלה בא' בניסן, ובכ' באייר יצאו מהר סיני לכיוון ארץ ישראל, אליה היו אמורים להגיע בתוך ימים ספורים לולא חטא המרגלים שאז נגזר עליהם להיות במדבר ארבעים שנה. ומפרשת חוקת ואילך מבארת התורה מה היה במדבר בשנה אחרונה לפני כניסתם לארץ ישראל.

מטרת המכות - הקב"ה אמר למשה שמטרת הכבדת לב פרעה ועבדיו הוא כדי לעשות את האותות, וכדי שיספרו לצאצאיהם את מה שהתעלל במצרים ואת האותות שעשה, וידעו את כוחו.

מכת ארבה - משה הזהיר את פרעה שאם לא ישלח את ישראל יבוא מחר ארבה כבד, שיאכל את כל הצומח וימלא את הבתים, עבדי פרעה אמרו לפרעה שישלחם כי אבדה מצרים, פרעה הסכים לשלוח רק את הגברים, משה נטה את ידו והארבה כיסה והחשיך את הארץ, ואכל את מה שנשאר מהברד, פרעה ביקש את הסרת המכה, אך לאחר הסרתה חיזק ד' את ליבו.

מכת חושך - משה נטה ידו על השמים ונהיה חושך בכל ארץ מצרים, ולבני ישראל היה אור, פרעה הסכים לשלח גם את הטף אך לא את הצאן, משה אמר לו שגם הוא יתן להם זבחים ועולות להקריב לד', ד' חיזק את לב פרעה והוא לא הסכים לשלחם, ואמר למשה שאם יבוא עוד פעם הוא ימות, ומשה הזהיר אותו שימותו כל בכורות מצרים ותהיה צעקה גדולה, והם יבואו לבקש מהם שיצאו ממצרים.

הקב"ה אמר למשה שידבר לישראל שישאלו משכיניהם כלי כסף וכלי זהב והוא יתן את חנם בעיניהם, וכך עשו.

מצות פסח מצרים - ב' ניסן יש לקחת שה תמים זכר בן שנה, ויתמנו עליו איש לפי אכלו, וישמר והוה עד י"ד ניסן ואז ישחטוהו וימרוהו את הדם ע"י אגודת אזור על המזוזות והמשקוף, ובליל ט"ו מצוה לאכול את הבשר צלי אש, על מצות ומרורים, ויש לאוכלו עד חצות והנותר אח"כ ישרף, ויאכלוהו בחפזון כשמתניהם חגורים וכו', ואין לצאת מפתח הבית עד הבוקר, ובלילה יעבור ד' לנגוף את בכורי מצרים ופסח על בתי בני ישראל ע"י הדם ששמו על המשקוף.

מצוות הפסח לדורות - הקב"ה ציווה לדורות על מצוות הפסח, שמירת המצות, אכילת מצות ז' ימים, ביעור חמץ, איסור אכילת חמץ שעונשה כרת, שביתה ממלאכה ביום הראשון והשביעי מלבד מלאכת אוכל נפש, וכאשר ישאלו בניהם למה עושים זאת, יאמרו להם שמקריבים פסח בגלל שד' פסח על בתי בני ישראל בנגפו את מצרים.

מכת בכורות ויציאת מצרים - בחצות ליל ט"ו ניסן מתו כל הבכורות במצרים, ונהיתה צעקה גדולה בכל מצרים, פרעה אמר למשה ואהרן שיצאו מיד עם צאנם ובקדם, וביקש שיברכוהו, העם לקח את הבצק בטרם החמיץ, ויצאו ממצרים בבוקר ט"ו ניסן שש מאות אלף גברים מלבד טף וערב רב. ליל פסח הוא ליל שימורים לדורות.

דיני פסח וקדושת בכור - הקב"ה ציווה על דיני הפסח איסור אכילתו לנכרי ולגר תושב ולמי שאינו מהול, ואיסור אכילתו למי שאינו מנוי, ועל קדושת הבכורים ופדיונם בכור בהמה ופדיון פטר חמור, ועל איסור אכילת חמץ ואיסור ראייתו, ומצות תפילין, לזכרון על יציאתם ממצרים ביד חזקה.

תמצית הפרשה

פרשת בשלח

לאחר שאכלו ישראל את קרבן הפסח במצרים בליל ט"ו ניסן, ויצאו משם בבוקר יום ט"ו, הלכו ישראל במדבר כמה מסעות, כשראו שלוחי פרעה שישראל לא חוזרים לאחור ג' ימים הם חזרו לפרעה (במשך יום אחד) וסיפרו לו זאת, ופרעה רדף אחריהם (במשך יומיים) עד ים סוף, שם עברו ישראל (בליל שביעי של פסח) בתוך הים ביבשה ומצרים טבעו בים. לאחר מכן אמרו בני ישראל שירה והמשיכו בדרכם להר סיני, מים סוף נסעו למרה שם ניתנו להם עשר מצוות (ז' מצוות בני נח, שבת דינים וכיבוד אב ואם), ממרה נסעו לאילים, מאילים נסעו לאלוש, מאלוש נסעו למדבר סין לשם הגיעו ביום ראשון ט"ו אייר, ואז נגמרו להם העוגות שהוציאו ממצרים שהספיקו להם לל' יום, ובערב אכלו את השלו ובבוקר את המן, ושם ניתנה להם השבת ועשו את השבת הראשונה, באחד בשבת כ"ג אייר נסעו מאלוש ובאו לרפידיים ושם ניתנה להם הבאר ונחלמו עם עמלק ועשו שבת שניה, ונסעו מרפידיים והגיעו להר סיני בא' סיון.

בני ישראל נתנסו במדבר בעשרה נסיונות, חלקם היו בימים אלו. ואיתא בגמרא (ערכין ט"ו) שעשרת הנסיונות שניסו בני ישראל את ד' במדבר הם: א' בירידתם לים סוף שאמרו "המבלי אין קברים במצרים". ב' בעלייתם מים סוף שאמרו כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר, ג' ד' במרה וברפידיים שהתלוננו על חסרון מים. ה' ו' במן שנצטוו שלא לצאת לחפש מן בשבת ויצאו, ושלא להותיר והותירו. ז' ח' שביקשו בשר, והתאוו תאוה. ט' חטא העגל. י' חטא המרגלים בו נאמר "וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי". והרמב"ם (אבות ה' ד') מונה כנסיון שלישי מה שביקשו אוכל במדבר סין, במקום הנסיון בעלייתם מים סוף).

יציאת מצרים - בני ישראל יצאו חמושים ממצרים, ולקחו עימם את עצמות יוסף, והלכו דרך המדבר ולא דרך ארץ פלישתים שזה קרוב, שמא יצו לחזור למצרים כשיראו מלחמה, ד' הלך לפניו ביום בעמוד ענן, ובלילה בעמוד אש.

קריעת ים סוף - בני ישראל חזרו בדבר ד' לים סוף, פרעה חשב שהם נבוכים במדבר ורצה להחזירם למצרים, הקב"ה הכביד את ליבו והוא רדף אחריהם עם חילו והשיגו אותם חונים על הים, בני ישראל פחדו וטענו שהיה עדיף להשאר במצרים, הקב"ה אמר למשה לומר לישראל שיסעו, ושירים את מטהו על הים, עמוד הענן עמד בין מחנה מצרים למחנה ישראל, ד' עשה רוח קדים עזה והים נבקע, ובני ישראל נכנסו לתוך הים ביבשה, המצרים רדפו אחריהם לתוך הים, הקב"ה המם את מחנה מצרים והים חזר לאיתנו ומצרים טבעו בתוכו, וישראל ניצלו ויראו מד' והאמינו בו ובמשה.

שירת הים - בני ישראל שרו לקב"ה על גדולתו במלחמה, ועל הצלתם וטביעת המצרים, התפללו על ביאתם לארץ ישראל, והמליכו את הקב"ה, הנשים שרו יחד עם מרים.

מרה ואילים - בני ישראל צמאו למים ומצאו מים מרים, בני ישראל התלוננו והקב"ה הורה למשה שישליך עץ למים, וימתקו המים, הקב"ה אמר שאם יקיימו המצוות לא יחלו בכל מחלות מצרים. אח"כ הלכו לאילים והיו שם מעיינות ותמרים.

ירידת המן - בט"ו אייר הגיעו בני ישראל למדבר סין, והתלוננו שאין להם מה לאכול, הקב"ה אמר להם שירד מן בבוקר ושליחיו בערב, וציווה שלא יותירו מהמן עד בוקר, המרבה והממעט כולם לקטו עומר לגולגולת, ביום השישי מדדו ומצאו שני עומרים, משה אמר להם שיניחו את העודף לשבת, וכינוהו מערב שבת, ושלא ילקטו בשבת, בני ישראל קראו את שמו מן, אהרן לקח צנצנת והניח בה מן למשמרת לדורות. בני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה, עד שבאו לארץ כנען.

יציאת המים מהסלע - בני ישראל התלוננו שהם צמאים למים, הקב"ה אמר למשה שיכה על הסלע ויצאו מים.

מלחמת עמלק - עמלק בא להלחם בישראל, משה שלח את יהושע שיבחר אנשים להלחם בעמלק, וכשהגביה משה ידיו גברו ישראל, יהושע ניצח את עמלק.

תמצית הפרשה

פרשת יתרו

בפרשה זו מבוארת עצת יתרו למינוי דיינים על ישראל (ונחלקו בגמרא (זבחים קט"ז). אם יתרו בא לפני מתן תורה או אח"כ, ההכנה למתן תורה החל מא' בסיון אז הגיעו למדבר סיני ועד מתן תורה בשבת ו' סיון (וי"א ז' סיון), שם היתה התגלות אלוקית ברורה בפני כל כלל ישראל (דברים ד' ל"ה) "אתה הראית לדעת כי ד' הוא האלוקים אין עוד מלבדו" וניתנו לישראל עשרת הדברות.

ביאת יתרו - יתרו הגיע עם צפורה ובניה גרשם ואליעזר אל משה, משה סיפר ליתרו על הניסים שנעשו להם, יתרו בירך את ד' והקריב לו קרבנות.

מוני שרי אלפים וכו' - יתרו ראה את משה שופט את העם מבוקר ועד ערב ומלמדם את המצוות, יתרו הציע שמשה ילמד את התורה, וימנה אנשי חיל לשרי אלפים מאות חמישים ועשרות, והם ישפטו את הדברים הקטנים ומשה את הדברים הגדולים, משה עשה כעצת חותנו ושלחו לארצו.

ההכנה לקבלת התורה - הקב"ה אמר למשה לומר לישראל שאם יקבלו את תורתו יהיו עם סגולה, כל העם ענו "כל אשר דבר ד' נעשה", הקב"ה אמר למשה שהוא עצמו יתגלה לישראל כדי שישמעו אותו ויאמינו גם בנבואת משה, משה מצווה את ישראל על שלשת ימי ההגבלה כשביום השלישי ירד ד' על ההר, והזהירם מלהתקרב להר.

מתן תורה ועשרת הדברות - בבוקר היום השלישי להגבלתם היו קולות וברקים וענן כבד וקול שופר חזק מאד והר סיני התמלא עשן ונזדעזע, הקב"ה ציווה שלא יתקרבו להר סיני, ודיבר את עשרת הדברות - אנוכי ד' אלוקיך, איסור ע"ז, איסור שבועת שוא בשם ד', זכירת השבת וקדושתה לזכר בריאת העולם בששה ימים ושבתה בשבת, כבוד את ואם, איסורי רציחה ניאוף גניבה עדות שקר וחמדת דברי הזולת, כל העם ראו את הקולות וביקשו שמשה ידבר עמם, משה אמר להם שהקב"ה בא לנסות אותם וליראם שלא יחטאו.

הקב"ה ציווה לא לעשות אלוהי כסף וזהב, ולבנות מזבח אדמה ולא מאבני גזית, ושלא לעלות במדרגות למזבח.

תמצית הפרשה

פרשת משפטים

בפרשה זו מתחיל משה רבינו ללמד את בני ישראל מצוות ודינים שונים, שנאמרו לו בהר סיני, שם קיבל את התורה שבכתב ואת התורה שבעל פה, ואיתא במדרש (שמות רבה מ"ז א') 'בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא בסיני לתן תורה לישראל, אמרה למשה על הסדר מקרא ומשנה תלמוד ואגדה, שנאמר "וידבר אלהים את כל הדברים האלה" אפלו מה שהתלמיד שואל לרב אמר הקדוש ברוך הוא למשה באותה שעה, מאחר שלמדה מפי הקדוש ברוך הוא, אמר לו למדה לישראל'.

בפרשה זו יש 53 מצוות, ושאר התרי"ג מצוות נמצאים בשאר פרשיות התורה, כאשר בחומש שמות נמצאים בעיקר המצוות השייכות לבנין המשכן, בחומש ויקרא בעיקר המצוות ששייכות לקרבנות ולטומאה וטהרה, ובחומש במדבר יש מצוות השייכות בעיקר לנזיר וסוטה ופסח שני שמירת המקדש טהרת פרה אדומה קרבנות המועדים וכו', ובחומש דברים משה רבינו מלמד את בני ישראל מצוות רבות, מהם כאלו שכבר נשנו בחומשים הקודמים, וכן מצוות רבות חדשות.

הגמרא (עירובין נ"ד:) מבארת כיצד משה רבינו לימד את כלל ישראל מה שקיבל בהר סיני: תנו רבנן כיצד סדר משנה, משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו, נסתלק אהרן וישב לשמאל משה נכנסו בניו ושנה להן משה פירקו, נסתלקו בניו אלעזר וישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, רבי יהודה אומר לעולם אהרן לימין משה חוזר, נכנסו זקנים ושנה להן משה פירקו, נסתלקו זקנים נכנסו כל העם ושנה להן משה פירקו, נמצאו ביד אהרן ארבעה ביד בניו שלשה וביד הזקנים שנים וביד כל העם אחד, נסתלק משה ושנה להן אהרן פירקו, נסתלק אהרן שנו להן בניו פירקו, נסתלקו בניו שנו להן זקנים פירקו, נמצאו ביד הכל ארבעה, מכאן אמר רבי אליעזר חייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים, וקל וחומר ומה אהרן שלמד מפי משה ומשה מפי הגבורה כך הדיוט מפי הדיוט על אחת כמה וכמה.

וכתב הרמב"ם (הקדמה ליד החזקה) כל המצוות שניתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו, שנאמר (בפרשתנו כ"ד י"ב) "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה". תורה זו תורה שבכתב. והמצוה זו פירושה. וציונו לעשות התורה על פי המצוה. ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה. כל התורה כתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו. ונתן ספר לכל שבט ושבת וספר אחד נתנהו בארון לעד. שנאמר לקוח את ספר התורה הזה ושמרתם אותו וגו'. והמצוה שהיא פירוש התורה לא כתבה אלא ציוה בה לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל. שנאמר את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות וגו'. ומפני זה נקראת תורה שבעל פה. אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה למדה משה רבינו כולה בבית דינו לשבעים זקנים. ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קבלו ממשה. וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תורה שבעל פה וצוה עליה. וכן יהושע כל ימי חייו למד על פה. וזקנים רבים קבלו מיהושע. וקבל עלי מן הזקנים ומפינחס. ושמואל קיבל מעלי ובית דינו. ודוד קיבל משמואל ובית דינו, וכו', עיי"ש.

בהמשך הפרשה אומר הקב"ה לישראל שהוא ישלח מלאך לשומרם ולהכניסם לארץ וסייע להם לכובשה, ועליהם להזהר שלא לחטוא פן יענשו. אח"כ מבארת התורה את הכנסת ישראל לברית עם הקב"ה (לרש"י זה היה בד' בסיון לפני מתן תורה, ולדעת האבן עזרא והרמב"ן זה היה אחרי מתן תורה, בסיום הפרשה מתארת התורה את עלית משה להר סיני ללמוד את כל התרי"ג מצוות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה).

משה לימד את בני ישראל את המשפטים כדלהלן-

דיני עבד עברי (יציאה בשש, נתינת שפחה כנענית לעבד, רציעה) ואמה העבריה (יעוד לבנו).

חיובי רציחה והכאה - רוצח בשוגג גולה. רוצח במזיד, מכה אביו ואמו, גונב נפש ומכרו, מקלל אביו ואמו חייבים מיתה. המכה רעהו והוא מת אחרי שכבר קם והתהלך בחוץ פטור, וחייב שבת ורפוי. המכה עבדו ומת חייב מיתה, אא"כ יעמוד יום או יומיים. המכה אשה הרה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות לבעל. עבד שהפיל רבו את עינו או שינו הוא יוצא לחרות.

נגיחה - שור תם שנגח והרג אדם, השור חייב מיתה, ואם השור הוא גם בעליו חייב מיתה או כופר, ואם נגח עבד חייב שלושים שקלים. שור תם שנגח שור חייב חצי נזק, ואם הוא מועד חייב נזק שלם.

תמצית הפרשה

הפותח או החופר בור ונפלה בתוכו בהמה חייב לשלם.

גניבה - הגונב שור או שה וטבח או מכרו, חייב חמשה על שור וארבעה על שה, וסתם גנב חייב כפל. גנב שהרגוהו במחותרת אין לו דמים. גנב שאין לו מה לשלם מוכרים אותו לעבד.

חיוב מזיק בשן ורגל, או באש.

שומרים - שומר שטוען שהחפץ נגנב או שאירע אונס חייב שבועה שלא שלח בה יד, ושואל חייב אף באונס, ואם בעליו עמו פטור. ושכיר אין דינו כשואל.

המפתה חייב לישאנה או חמישים כסף.

מכשפה והשוכב עם בהמה והזובח לע"ז חייבים מיתה.

איסור אונאה בגר וביתום ואלמנה והעונש על כך.

אסור לנשות בלווה או לקחת ממנו ריבית, וצריך להחזיר לו את המשכון בבוקר כדי שיוכל ללובשו.

אסור לקלל את ד' או את הדיין.

דין הפרשת תרומה ובכור.

אסור להקריב קרבן בהמה פחותה מבת ח' ימים.

טריפה אסורה באכילה ומותרת בהנאה.

אסור לקבל לשון הרע.

בית דין - אסור לקבל עדות שקר או להעיד שקר, פוסקים על פי רוב ולחובה צריך רוב של שניים, אסור להטות את הדין או לקחת שוחד.

מצות השבת אבידה, ופריקה.

איסור לחיצת גר.

דיני שמיטה ושבת.

איסור שבועה בשם אלוהים אחרים.

שמירת המועדים חגי המצות הקציר והאסיף, ועליה לרגל ברגלים אלו.

איסור הקרבת הפסח על החמץ ופסול לינה.

מצוות בכורים.

איסור בשר בחלב.

משה אמר לישראל שהקב"ה שולח מלאך לשמרם בדרך ולהביאם לארץ ישראל, ומזהירים שישמרו את המצוות ולא יעבדו ע"ז ואז הוא ישמור אותם, ויסיר מהם את המחלות ויעזור להם לכבוש את הארץ.

כריתת ברית בין ד' לישראל - משה אמר לישראל את כל הציוויים שנצטוו עד כה, והם ענו לו כל אשר דבר ד' נעשה, משה בנה מזבח וי"ב מצבות ונערי ישראל הקריבו עולות ושלמים ומשה זרק מן הדם על המזבח ועל ישראל לכריתת ברית בין ד' לישראל. משה אהרן נדב ואביהוא וע' הזקנים עלו וראו את אלוקי ישראל, וד' לא שלח ידו אליהם. כבוד ד' שכן על הר סיני כאשר אוכלת בראש ההר, ומשה עלה להר למ' יום לקבל את הלוחות.

תמצית הפרשה

פרשת תרומה

בפרשה זו מתחילה התורה ללמד את ענייני המשכן וכליו, ונתייחדו לכך ד' פרשיות בתורה: תרומה תצוה ויקהל ופקודי, ופרשיות וירא וצו עוסקים בקרבנות מקריבים במשכן), והתורה מאריכה בפרטים אלו, וחוזרת עליהם גם בציווי על עשייתם וגם בעשייתם בפועל.

וכתב החינוך (פרשה זו מצוה צ"ה) בנין הבית לשם יתברך, ועשותינו בה תפלות וקרבנות אליו, הכל להכין הלבבות לעבודתו יתעלה, לא מהיותו צריך לשבת בין אנשים ולבוא בצל קורותם, ואם ארזי לבנון יבנוהו או ברותים, כי השמים ושמי השמים לא יכללוהו, וברוחו יעמודו, אף כי הבית אשר בנו בני האדם צריך כבודו חלילה, הלא ידועים הדברים וברורים שהכל להכשר גופותינו, כי הגופות יוכשרו על ידי הפעולות, וברבות הפעולות הטובות ורוב התמדתן מחשבות הלב מטהרות מתלבנות מזדקקות. והשם חפץ בטובתן של בריות כמו שאמרנו, ועל כן ציונו לקבוע מקום שיהיה טהור ונקי בתכלית הנקיית, לטהר שם מחשבות בני איש ולתקן לבבם אליו בו, והוא ברוך הוא בחר אותו המקום והכינו אל הטובה לבני אדם. עכ"ל.

שיטת רש"י (לקמן ל"א י"ח) ועוד ראשונים שציווי עשית המשכן נאמר ימים רבים אחרי חטא העגל (שהיה בי"ז בתמוז ונתבאר לקמן בפרשת כי תשא, ורק ביום הכיפורים נתרצה הקב"ה לישראל ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם בא' ניסן), ואין מוקדם ומאוחר בתורה. וכתב רבינו בחיי (כאן) שאע"פ שחטא העגל קדם לבנית המשכן, מכל מקום התורה שכל "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" רצתה להקדים ענין מעשה המשכן שהוא הכפרה קודם שיזכיר העוון ההוא, כי כן מדתו של הקדוש ברוך הוא שמקדים רפואה למכה. ושיטת הרמב"ן (כאן ובתחילת ויקהל) ועוד ראשונים שכבר לפני חטא העגל נצטוו על המשכן, שכאשר דבר השם עם ישראל פנים בפנים עשרת הדברות, וציווה אותם על ידי משה קצת מצוות שהם כמו אבות למצוותיה של תורה, וישראל קבלו עליהם לעשות כל מה שיצוה על ידו של משה, וכרת עמהם ברית על כל זה, מעתה הנה הם לו לעם והוא להם לאלקים, ולכן ציוה תחלה על דבר המשכן שיהיה לו בית בתוכם מקודש לשמו, ולאחר חטא העגל כשנתרצה להם הקב"ה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם, ואז (בפרשת ויקהל) ציווה אותם משה מה שנצטווה מתחילה.

המשכן היה בישראל במשך שנה, 39 שנים במדבר, 14 שנה (שכבשו וחילקו את הארץ) בגלגל, אח"כ 369 שנים בשילה (שם היה המשכן בני בנין של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה), ואח"כ היה המשכן בנוב 13 שנים (והארון היה בזמן זה בקרית יערים), ואח"כ היה המשכן בגבעון 52 שנה, ואח"כ בנה שלמה את בית המקדש הראשון שהיה בנוי 410 שנים, ואח"כ נחרב והיו 70 שנה בגלות בבל, ונבנה הבית השני ע"י עולי בבל, והיה בנוי 420 שנה, ואח"כ נחרב, והבית השלישי יבנה ע"י הקב"ה במהרה בימינו אמן.

הקב"ה ציווה על נתינת תרומה איש כפי נדבת ליבו לעשיית המשכן ולעבודתו ולבגדי כהונה, ועל בנית המשכן וכליו-

הארון- אמתים וחצי ארכו וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו, עשוי מעץ מצופה זהב מבית ומחוץ, עם זר זהב מעליו, ד' טבעות בצידיו ובדים בטבעות ולא יסורו משם, כפורת על הארון וקרובים, נתינת העדות בתוך הארון. הקב"ה ידבר עם משה מעל הכפורת מבין הכרובים.

השלחן- אמתים ארכו אמה רחבו ואמה וחצי קומתו, עשוי עץ ומצופה זהב, מסגרת סביב עם זר זהב, ד' טבעות ובתוכם בדים מעץ מצופים זהב לצורך נשיאת השולחן, קערות כפות קשות ומנקיות, על השלחן יהיה תמיד לחם הפנים.

המנורה- מקשה זהב, ששה קנים מצידיה, בכל קנה ג' גביעים וכפתור ופרח ובקנה האמצעי ד' גביעים, כפתור מתחת כל שני קנים, ומלקחיים ומחתות מזהב, ז' נרות שיאירו כלפי האמצע.

יריעות המשכן- היו על גג המשכן ועל הקרשים בצדדים, היריעות התחתונות היו משש משזר תכלת ארגמן תולעת שני, עשר יריעות 28 אמות אורכם 41 רוחבם, מחוברים חמש חמש, ובאמצע היו מחוברים בחמישים לולאות שחוברו בקרסי זהב, והיה אורך המשכן ל' אמות ורחבו י', ואורך היריעות היה לרחבו של המשכן, והיו מכסות את הקרשים בצדדים ח' אמות, שהרי עוד אמה בכל צד היה עובי הקרשים, ורוחב היריעות לאורך המשכן, ל' לגג חלל המשכן, ועוד ב' אמות לעובי הקרשים,

תמצית הפרשה

והקרשים האחוריים היו מכוסים ח' אמות (וי"א ט' אמות, ולא היו הקרשים שבמזרח מכוסים), ומעליהם היו 11 יריעות עיזים 30 אמות אורכם 41 רוחבם, חמש יריעות מחוברות ושש יריעות מחוברות, והם היו מחוברות יחד בלולאות עם 50 קרסי נחושת, וחצי יריעה היתה כפולה כנגד הפתח, וחצי יריעה סרוחה מאחורי המשכן לכסות ב' אמות התחתונות, ומעליהם היה מכסה עורות אלים מאדמים ומכסה עורות תחשים.

קרשי המשכן - אורך כל קרש 10 אמות ורוחבו אמה וחצי, מתחתיו היו שני אדנים, בצד צפון ודרום היו 20 קרשים בכל צד, ובצד מערב 6 קרשים, ועוד 2 קרשים בצד מערב בפנינה הצפונית והדרומית, הקרשים היו מחוברים זה לזה בראשם בטבעות, ולאורכם בבריחים והיו חמש בריחים בכל צד והיינו ג' אלא שהעליון והתחתון היו משתי חתיכות כל חתיכה לחצי כותל, והיו טבעות לבריחים, והבריח התיכון היה בתוך הקרשים מקצה לקצה, הקרשים והבריחים היו מצופים זהב.

הפרוכת והמסך - בתוך המשכן היו ד' עמודי שיטים מצופים זהב עם ווי זהב למעלה, ובוים תלו פרוכת להבדיל בין הקודש לקודש הקדשים, בתוך קודש הקדשים היה הארון, בקודש היה השלחן מונח בצד צפון המנורה בצד דרום, ובפתח המשכן היו חמשה עמודי שיטים ועליהם מסך.

המזבח החיצון - עצי שיטים מצופים נחושת, חמש אמות על חמש אמות וגובהו ג' אמות, והיה המזבח חלול בתוכו, בארבע פינותיו היו קרנות, והיו לו בדים, כליו- סירותיו יעיו מזרקותיו מזלגותיו ומחתותיו כולם נחושת, והיה לו מכבר מרשת נחושת מתחת כרכב המזבח.

חצר המשכן - אורך החצר מאה אמה ורוחבה חמישים, ולאורכה ולרחבה קלעים, ועשרים עמודים בצד צפון ודרום עם וויים וחשוקים מכסף, בצד מערב יהיו עשר עמודים, ובצד מזרח יהיו ד' עמודים מכל צד עם ט"ו אמה קלעים, ושער החצר רחבו עשרים אמה ובו מסך וד' עמודים.

תמצית הפרשה

פרשת תצוה

לאחר שנתבאר בפרשת תרומה דיני המשכן וכליו, מבארת התורה את הדינים השייכים לכהנים המשרתים במשכן ואת ענייני עבודתם, שהם הבאת שמן זית לצורך הדלקת המנורה, בגדי כהונה, ודיני שבעת ימי המילואים שבהם נתחנכו הכהנים לעבודת המשכן, ודיני המזבח הפנימי ומה עושים בו.

בני ישראל יתּרמו שמן למאור לצורך הדלקת המנורה.

ציווי עשית בגדי הכהונה-

אפוד- כמין סינר ויש לו ב' כתפות ועליהם שתי אבני שוהם ובכל אחד כתוב שמות ששה שבטים.

חושן- יש בו ד' טורים של ג' אבנים וכל אבן רשום בה שם שבט אחר, החושן תלוי באפוד ע"י ב' משבצות ובהם תלויים ב' שרשרות זהב, והחושן מחובר לשרשרות ע"י טבעות, וכן מחובר החושן לאפוד מלמטה ע"י טבעות, בתוך החושן היו האורים והתומים כתב שם המפורש, ובני ישראל יהיו תמיד על לב הכה"ג לפני ד'.

מעיל- עשוי מתכלת, בשוליו יהיו פעמונים ורימונים, ונשמע קולו בבואו אל הקודש.

ציץ- סס זהב טהור ועליו כתוב קדש לד', מקומו על מצח אהרן, והוא מכפר על עוון הקדשים שקרבו בטומאה.

שאר הכהנים ילבשו כותנות אבנטים ומגבעות ומכנסיים, וכן אהרן עצמו.

בגדי הכהונה יהיו על אהרן ובניו בבואם לאהל מועד או בגשתם למזבח לשרת, והמשרת מחוסר בגדים חייב מיתה.

דרך קידוש הכהנים ובגדיהם- קדושת הכהנים תחול ע"י הקרבת פר ושני אלים, לחם חלות ורקיקים, אהרן ובניו יטבלו, ומשה ילביש לאהרן ובניו את הבגדים, ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן, אהרן ובניו יסמכו ידיהם על ראש הפר והאילים, ומשה ישחוט אותם, ויקח דם פר ואיל אחד ויזרוק על המזבח, ויקטיר את האימורים ואת כל האיל, ואת שאר הפר ישרוף מחוץ למחנה, ומדם האיל השני יתן משה על תנוך אזנם ובוהן ידם ורגלם הימנית, ויזרוק על המזבח, ומדהם שעל המזבח ומשמן המשחה יזה משה עליהם ועל בגדיהם וקדשו הם ובגדיהם, ויקח חלב ואליה ולחם וחלה ורקיק ויתן על כפי אהרן ובניו ויניפם לד' ויקטירם על המזבח, ויקדש את החזה ושוק שיהיו לאהרן ולבניו לחק עולם בקרבן שלמים, ויבשל את איל המילואים ואהרן ובניו יאכלו אותו ואת הלחם, והנותר ישרף, כל זה יעשה כל יום ז' ימים.

קדושת המזבח תחול ע"י הקרבת פר חטאת כל יום.

על המזבח יקריבו תמיד כבש בבוקר וכבש בערב ומנחתם ונסכיהם, והקב"ה יועד לבני ישראל לדבר עם משה משם י"א מעל מזבח הנחשת וי"א מעל הכפורת, וישכון בתוכם.

מזבח הפנימי- מעצי שיטים, אמה על אמה בגובה ב' אמות, מצופה זהב עם זר זהב, ולו טבעות ובדים, מקומו לפני הפרוכת, ועליו יקטיר אהרן קטורת בבוקר ובבין הערבים, אסור להעלות עליו קטורת זרה או להקריב עליו קרבנות או לנסך עליו, וביום הכיפורים יתנו עליו מדם החטאת.

תמצית הפרשה

פרשת כי תשא

פרשה זו ממשיכה לעסוק בענייני עשית המשכן, וכן מספרת על חטא העגל ועל צורת ההנהגה שהתחדשה אחרי חטא העגל ועל קבלת הלוחות השניות

משה רבינו עלה להר סיני בו' סיון וירד אחרי ארבעים יום בי"ז תמוז, אז עשו ישראל את חטא העגל ומשה שבר את הלוחות, למחרת אמר משה לישראל "אתם חטאתם חטאה גדולה ועתה אעלה אל ד' אולי אכפרה בעד חטאתכם", וכתוב "ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלת", באותה שעה נתרצה הקב"ה לישראל ואמר למשה לפסול לוחות שניות ולעלות, ירד בכ"ח באב ופסל שני לוחות, שנאמר "ויפסל שני לוחות כראשנים וישכם משה בבקר" וגו', ועלה בכ"ט אב בפעם השלישית ונשנית לו תורה פעם שניה, וירד בי' בתשרי והוא היה יום הכיפורים, ובישרם שנתרצה לפני המקום, שנאמר "וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו", לפיכך נתקיים יום חוק וזכרון לדורות, שנאמר והיתה זאת לכם לחקת עולם", וכתוב "ויהי ברדת משה וגו', וישבו אליו וגו', ואחרי כן נגשו כל בני ישראל ויצום" וגו', והיינו שציווה אותם על מלאכת המשכן.

מחצית השקל - כשירצו למנות את בני ישראל, על כל אחד מגיל עשרים ומעלה לתת מחצית השקל, עבור עבודת המשכן, וזה יהיה כפרה עבורם.

המשך ציווי עשית המשכן:

הכיוור - יעשוהו מנחושת הוא וכנו, מקומו בין המזבח לאוהל מועד, וממנו ירחצו הכהנים ידיהם ורגליהם לפני עבודתם, ואם עבדו בלי רחיצת ידים ורגלים הם חייבים מיתה.

שמן המשחה - הקב"ה ציווה על עשית שמן המשחה וממה לעשותו, ושימשחו בו את אוהל מועד ואת הכלים שבו (השלחן המנורה ומזבח העולה מזבח הקטורת וכליהם, הארון והכיוור וכנו), ואת אהרן ובניו. אסור לסוך משמן זה על זר או לעשות כמוהו.

קטורת - הקב"ה ציווה על עשיית הקטורת ואוסר לעשות כמוהו.

בחירת בצלאל ואהליהב ונתנית חכמה לכל עושי המשכן - הקב"ה בחר בבצלאל ואהליהב לעשית המשכן ונתן להם חכמה לכל עשייתו, ונתן חכמה בלב כל חכמי לב, והם יעשו את המשכן וכל אשר בו, את בגדי הכהנים ואת שמן המשחה וקטורת הסמים.

שבת - הקב"ה ציווה על שמירת השבת לאות בינו לישראל על שברא את העולם בששה ימים ובשביעי שבת, והמחלל שבת במיתה.

חטא העגל - בני ישראל ראו שמשה לא יורד מהר סיני וביקשו מאהרן לעשות להם תחליף למשה, הם הביאו את נזמיהם והשליכו לאש ויצא עגל, הם בנו מזבח והקריבו לו קרבנות והשתחוו לו ועשאוהו אלוהים.

תפילת משה - הקב"ה אמר למשה שישראל חטאו ומבקש לכלותם, משה התפלל על ישראל בזכות האבות וכדי שלא יאמרו מצרים שהוציאם לכלותם, והקב"ה ניחם מלכותם.

שבירת הלוחות והעונש לחוטאים - משה ירד עם הלוחות מהר סיני וראה את העגל, השליך את הלוחות, שרף ופורר את העגל והשקה מהמים את בני ישראל, הוכיח את אהרן ואהרן הסביר את מעשיו, משה קרא מי לד' אלי וכל בני לוי באו, משה אמר להם להרוג את כל החוטאים ונהרגו כשלושת אלפי איש, משה הוכיח את בני ישראל על חטאם, וביקש מהקב"ה שיסלח להם, הקב"ה שלח מגפה לעם וציווה את משה שימשיך להנהיגם.

דרך הנהגת הקב"ה את עם ישראל אחרי חטא העגל - הקב"ה אמר שהוא ישלח מלאך שילך לפניו כדי שלא יכלו מפני חטאם, בני ישראל צוו להחזיר את עדיים שקיבלו בהר סיני.

תמצית הפרשה

משה נטע אהלו מחוץ למחנה וכשהיה בא משה לאהל היה יורד לשם עמוד הענן, ודיבר ד' עם משה פנים בפנים, וישראל היו משתחוים כשראו את עמוד הענן.

גילוי שכינה למשה - משה אמר לקב"ה שהוא לא הודיעו מי ילך עמם, וביקש לדעת את דרכי הקב"ה, הקב"ה התרצה ללכת בעצמו עם ישראל, משה ביקש שעם ישראל יובדל משאר האומות והקב"ה התרצה, משה ביקש לראות כבוד השם, הקב"ה אומר שא"א לראות זאת בחיים, אלא הוא יעביר טובו ומשה יראה את אחוריו ולא את פניו. משה הכין את הלוחות השניות ועלה שוב להר סיני.

הקב"ה גלה למשה את י"ג מידות הרחמים, משה ביקש מהקב"ה שיסלח לישראל וילך עמם, הקב"ה כרת ברית עם ישראל והבטיח לעשות עמם נפלאות.

כמה מצות ואיסורים - אסור לכרות ברית ליושבי הארץ ולשבור את מזבחותיהם מצבותם ואשריהם, הקב"ה ציווה על חג המצות השבועות והאסיף, קדושת פטר רחם ופדיונו, קדושת פטר שור ושה, ופדיון פטר חמור, שביתה בשבת ובמועדים, דין ראייה בג' רגלים, איסור זביחת הפסח על החמץ ונותר מן הפסח, מצות ביכורים ואיסור בשר בחלב.

נתינת לוחות השניות - משה ירד מהר סיני עם הלוחות השניות ועור פניו קרן, משה דיבר לאהרן ולנשיאים ובני ישראל את אשר דבר עמו ד' בהר סיני, והיה נותן על פניו מסוה ומוריד אותו כשד' דיבור עימו. הפטרה

ימי מלכות אחאב - אחאב מלך תחת עמרי אביו, ועשה הרע בעיני ד' יותר מכל המלכים לפניו, נשא את איזבל הצידונית, עבד ע"ז, בימיו בנה חיאל את יריחו ובניו מתו.

י"ז אליהו בשנות הרעב - אליהו אמר לאחאב בשם ד' שיהיה רעב בארץ, בתחילה התחבא אליהו בנחל והעורבים היו מביאים לו לחם ובשר, אחר שיבש הנחל הלך צרפתה ואמר לאלמנה אחת שכל ימי שהותו אצלה לא יגמר לה הקמח והשמן, וכשמת בנה החיה אותו אליהו.

י"ח נס ירידת האש משמים - עובדיהו החביא מאה נביאים במערה והביא להם לחם ומים, אחאב שלח לחפש את אליהו בכל העולם ולא מצאו, אליהו פגש באחאב ואמר לו לקבוץ את כל נביאי הבעל ויבנו ב' מזבחות ומי שתירד אצלו אש מן השמים ידעו ישראל שאלוקיו הוא האלוקים, נביאי הבעל בנו מזבח ולא ירדה אש במשך כל היום, ואז שפך אליהו ג' פעמים מים על המזבח והתפלל לד', ואז ירדה אש מן השמים, וישראל אמרו ד' הוא האלוקים, והרגו את נביאי הבעל, ואז ירד גשם.

תמצית הפרשה

פרשת ויקהל

לאחר שנתבאר בפרשות הקודמות (תרומה תצוה וכי תשא) צוויי הקב"ה על עשיית המשכן וכליו ודיני בגדי כהונה וימי המילואים, הקהיל משה את בני ישראל (למחרת יום הכיפורים שסלח הקב"ה לישראל על חטא העגל ומשה רבינו ירד מן ההר בפעם השלישית. רש"י ורמב"ן כאן), וציווה אותם על הנדבות למשכן ועל עשייתו ע"י חכמי לב שלקחו את התרומה ועשו ממנה את המשכן וכליו.

ציווי עשיית המשכן - משה הקהיל את ישראל והזהירם על שמירת השבת, ועל איסור הבערת אש בשבת, וצווה אותם על עשיית המשכן וכליו ובגדי הכהונה, על ידי בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב, ושיביאו תרומה מכל הדברים הנצרכים לעשיית המשכן.

נדבת המשכן - בני ישראל נדבו תרומה למלאכת המשכן, והרבו להביא עד שציוו להפסיק להביא כי היה די הצורך ויותר, והנשיאים הביאו את אבני השוהם והמילואים.

עשיית המשכן - בצלאל ואהליאב וחכמי לב לקחו את התרומה ועשו את כל מלאכת המשכן, הפסוקים מפרטים את פרטי עשיית המשכן כפי שצוו והובא בפרשות הקודמות, היריעות הקרשים האדנים הבריחים הפרוכת המסך הארון השלחן המנורה מזבח הקטורת מזבח העולה והכיור, קלעי החצר העמודים היתדות ומסך שער החצר.

תמצית הפרשה

פרשת פקודי

בפרשה זו מונה הכתוב את מה שנדבו ישראל עבור המשכן וכליו, ואת עשית בגדי הכהונה, ולאחר שסיימו את עשיית המשכן משה רבינו בירך את ישראל, והקב"ה ציוה את משה על בניית המשכן והקדשת הכהנים לעבודת המשכן. המשכן הוקם בפועל בא' בניסן כשנה לאחר יציאת מצרים, והפסוק כאן מתאר את השראת השכינה במשכן, ובפרשות צו ושמיני (לאחר שבפרשות ויקרא וצו התורה מבארת את דיני הקרבנות) התורה מרחיבה במה שהיה בשבעת ימי המילואים (שהתחילו שבעה ימים לפני א' ניסן), ובמה שהיה בחנוכת המשכן בא' ניסן.

המשך עשית המשכן - הכתוב מפרט כמה נתרם מהזהב והכסף והנחושת, ומפרט מה השתמשו בזה, ומפרט את דרך עשיית האפוד החושן המעיל הכתנות המצנפות האבנט והציץ, בני ישראל הביאו את כל אשר עשו למשה, משה ראה שעשו הכל כפי שצוו ובירכם.

בניית המשכן וקדושתו - הקב"ה ציוה את משה על עשיית המשכן בא' ניסן, משיחת המשכן וכל אשר בו ואת הכיור והמזבח, משיחת אהרן ובניו והלבשת הבגדים להם, משה הקים את המשכן הכל כפי שצווה ושם את כל הדברים במקומם, ערך את הלחם על השלחן הדליק את המנורה והקטיר קטורת.

השראת השכינה במשכן - הענן כיסה את המשכן ביום והאש בלילה, וכבוד ד' מלא את המשכן, ובהעלות הענן יסעו בני ישראל.